

Atıf/Citation: Argın, M. F. ve Karakuş, A. (2022). Borç ve Ekonomi Güvenliği İlişkisi: Çin Afrika İlişkileri Örneği. Adiyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (40), 560-595.

BORÇ VE EKONOMİ GÜVENLİĞİ İLİŞKİSİ: ÇİN AFRIKA İLİŞKİLERİ ÖRNEĞİ

Mehmet Fatih ARGİN* Aykut KARAKUŞ**

Öz

Kapitalist sistemin egemen olduğu ve Küreselleşme 3.0 sürecinin yaşanmaya başlandığı Soğuk Savaş sonrası düzende geniş üretim ve ticaret hacmine sahip Çin, sistemin öne çıkan bir aktörü olmuştur. Diğer taraftan her gelişmiş ülkenin kaynaklarından faydalandığı gibi Çin de uzun dönem dostluk ve dayanışma ekseninde Afrika ile sürdürdüğü ilişkileri ekonomi odaklı politikalar çerçevesinde yoğunlaştırmıştır. Çin'in pazar ağını genişletmek ve enerji kaynaklarını çeşitlendirmek suretiyle bazı Kıta ülkeleri ile kurduğu borç ilişkisi ağı sıfır toplamlı sonuçlar ortaya çıkarmış ve sömürgeciliğin yeni bir türü olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Çalışma bu noktadan hareketle Çin'in ekonomisinin sürdürülebilirliği adına Afrika kıtasında girişmiş olduğu finansal işlemlere odaklanmaktadır. Ayrıca çalışma Çin'in borç diplomasisi aracılığıyla yürüttüğü finansal işlemlerin kıtanın ekonomik değerlerini ne ölçüde tüketmekte olduğunu ve ekonomilerini nasıl tehdit ettiğini cevaplayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çin Dış Politikası, Çin-Afrika İlişkileri, Ekonomi Güvenliği, Tek Taraflı Bağımlılık.

* Doktora Öğrencisi, Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör Programı, mfatih1453ist@gmail.com

** Arş. Gör., Beykent Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, aykutkarakus@beykent.edu.tr

RELATIONSHIP BETWEEN DEBT AND ECONOMIC SECURITY: THE CASE OF CHINA AFRICA RELATIONS

Abstract

China with its large production and trade volume in the post-Cold War order, where the capitalist system is dominant and the Globalization 3.0 process has begun to be experienced, has become a prominent actor of the system. As every developed country benefits from its resources, China has intensified its relations with Africa on the axis of long-term friendship and solidarity within the framework of economy-oriented policies. China's debt relationship network established with some continental countries by expanding its market network and diversifying its energy resources has resulted in zero-sum results and has begun to be considered as a new type of colonialism. This study focuses on the financial transactions that China has undertaken in the African continent for the sustainability of its economy. The study answers to what extent the financial transactions carried out by China through debt diplomacy are consuming the economic values of the continent and threatening their economy.

Keywords: *Chinese Foreign Policy, China-Africa Relations, Economic Security, Unilateral Dependency.*

1. GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı sonrası Soğuk Savaş olarak adlandırılan süreçte iki güç merkezi, iki ekonomik sistem ve iki zıt ideoloji bulunmaktaydı. Bu dönemde karar alma süreçleri oldukça basit ve anlaşılırdı. Soğuk Savaş sonrası kapitalizmin yükselişe geçmesi ve küreselleşmenin boyut değiştirmesi (*Küreselleşme 3.0*) ulus ötesi sermayeleri, çok uluslu şirketleri ve daha yasal *artı (+) değer* transferini beraberinde getirmiştir. Oluşan bu çok boyutlu yeni sistem devletler dışında bireyleri de hedef alan tehdit çeşitliliğini de arttırarak güvenliğin kapasitesini ve algılamalarını genişlemeye zorlamıştır. Çin ise bu yeni düzen içerisinde geniş ticaret ve üretim hacmiyle en önemli aktörlerden biri olmuştur. Bu bağlamda dünyanın üretim merkezi olan Çin için sürdürülebilir bir büyüme yeni pazarlar ve enerji kaynakları anlamına gelmektedir. Yani elde ettiği ekonomik değerlerin ve

ulaştığı refahın korunması ve devamlılığının sağlanması ulusal çıkar ve dış politikanın temel hedefleri arasında kabul edilmiştir. Bu anlamda tüm gelişmiş ülkelerin kaynaklarından faydalandığı Afrika kıtası, Çin'in ekonomi odaklı politikasının da odağında yer almıştır.

Çin-Afrika ilişkileri 1960'lı yıllarda, ortak sömürge geçmişi ve bağımsızlık mücadelesi geçmişine dayanarak emperyalizme karşı ortak mücadele söylemiyle gelişmeye başlamıştır. Çin'in 1978 yılında uluslararası ekonomiye entegre olma çabaları karşılıklı ilişkileri daha pragmatik hale getirmiştir. Kaynak ve pazar odaklı ilişkiler çerçevesinde 1990'lı yıllardan itibaren Çin-Afrika ticari ilişkileri yoğunlaşmaya başlamıştır. Çin-Afrika ticaret hacmi 1990 yılında 930 milyon dolara, 1999 yılında ise 6,48 milyar dolara ulaşmıştır (Bayram, 2018:146).

Çin, Afrika üzerindeki ekonomik nüfuzunu 2000'li yıllarda arttırarak, 2009 yılında Afrika'nın en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. Çin bu yıllarda Afrika ülkelerine iç işlerine müdahale şartı olmadan ve başka koşullar ileri sürmeden (insan haklarına saygı vs.) Batının kredilerine alternatif finansal destek vermeye başlamıştır (Ermağan, 2018:91; İstikbal, 2020:26). Birçok az gelişmiş ülkenin bulunduğu Afrika için Çin'in sağladığı krediler ciddi kalkınma fırsatları sunmasına rağmen, oluşan ekonomik refahın kıta ülkelerine eşit pay edilmemesi Çin'e karşı bazı şüpheleri de beraberinde getirmiştir. Bu noktada çalışma, Çin'in ekonomisinin sürdürülebilirliği adına Afrika kıtasında girişmiş olduğu finansal işlemlerin, kıtanın ekonomik değerlerini tüketmekte olduğunu ve ekonomileri üzerinde ciddi risk potansiyelinin olduğuna dikkat çekmektedir.

Çin'in Afrika devletleri ile devam ettirdiği finansal ilişkiler bir borç diplomasisine dönüşmüştür. Afrika toplumlarının ve gelecek kuşakların refahı tehlike altına girmiş ve Afrika devletleri için ekonomi güvenliği sorunu ortaya çıkmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni olarak ele alınan Afrika'nın ekonomi güvenliği sorunsalı, çalışmanın bağımsız değişkeni olan Çin'in borç diplomasisi üzerinden

değerlendirilmektedir. Literatürde ele alınan benzer çalışmaların aksine bu çalışma, Çin'in Afrika'da finansal araçlarla yürüttüğü borç diplomasisini ekonomi güvenliği bağlamında ele alarak sorunun ulusal güvenlik boyutunda olduğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca çalışma, "Çin'in Afrika ülkeleri ile devam eden finansal ilişkisi Afrika ülkeleri için bir tehdit midir yoksa kazan-kazan ilişkisi midir?" "Çin'in Afrika ülkelerine sağladığı krediler kime sürdürülebilir bir ekonomi güvenliği sağlamaktadır?" sorularına da cevap aramaktadır.

Bu bağlamda bütünü sistematik biçimde parçalara ayırarak, olayın bir yönünün anlaşılmasını (Örneğin; iktisadi) sağlamak amacıyla analitik-açıklamacı bir yöntem tercih edilmiştir. Özellikle uluslararası ilişkiler çalışmalarında olaylara kuramsal açıdan yaklaşabilmek için sosyal olguların çok boyutlu olması nedeniyle bütünü parçalara bölerek incelemeyi yani neden-sonuç/analitik bir analizi elzem kılmaktadır (Aydınlı, Kurubaş ve Özdemir, 2017: 94-98).

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde, ulusal güvenlik seviyesinde olan ekonomi güvenliği tanımlanarak, hangi durumlarda devletlerin ekonomilerinin tehdit altında olduğu ve ekonomi güvenliğinin sağlanması için atılması gereken öncelikli adımların neler olduğu değerlendirilecektir. İkinci kısımda ise borç ve borç türleri tanımlandıktan sonra, devletlerin borçlanması ve avantajları ve dezavantajları birlikte değerlendirilecektir. Üçüncü başlık altında ise ekonomi güvenliği ve borç konusu beraber düşünülerek bu çalışmanın temel meselesi için kavramsal çerçeve oluşturulacaktır. Son bölümde ise Çin'in Afrika ile geliştirdiği finansal ilişkinin en önemli enstrümanlarından borç ya da kredi, ekonomi güvenliği kapsamında analiz edilmeye çalışılacaktır. Bu bölümde çalışmanın problematiği bütün yönleri ile ortaya koyularak bağımlı bağımsız değişkenler üzerinden çalışmanın soruları tartışılacaktır. Çalışma boyunca analitik-açıklamacı bir yöntem kullanılarak, kantitatif verilerden yararlanılacaktır. Sonuç kısmında da

elde edilen bulgular bütünlük içerisinde ortaya konarak çalışma sonlandırılacaktır.

2. EKONOMİ GÜVENLİĞİ

Siyasi ve askeri konuları uluslararası gündemin en önemli konuları olarak gören realistler, devletin varlığını sürdürmeyi başarmak için ulusal güvenlik konularının en yüksek politikayı, ekonomi, ticaret, parasal ve sağlıkla ilgili konuların ise alçak politikayı oluşturduğunu varsaymışlardır. Bu kurama göre devletin ana aktör olduğu bir uluslararası sistem içinde temel gündem maddelerinin yüksek politika olarak kabul edilen olguların oluşturduğu iddia edilmiş ve siyasetin güçten ayrılmayacağı güç mücadelelerine (*anarşik*) dikkat çekilmiştir (Aron, 1995: 29; Arı, 2002: 167; Burchill vd, 2019: 71-72; Carr, 2020:143-160). Bu varsayım temelinde ise savaşların aslında politik amaçlarla ve güç mücadelelerine dayanan rekabetten (*güvenlik ikilemi*) kaynaklandığına dayanan ontolojik bir analiz yatmaktadır (Gilpin, 1988: 599). Dahası Realistler güvenliği, askeri bağlamda karşılaşılan tehditler bütünü olarak kabul ederek, uluslararası sistemin yapısına göre şekillenen bir unsur olarak değerlendirmişlerdir. İki savaş arası dönemi (dünya savaşları) ve Soğuk Savaş sürecini, sistemin yapısını ve işleyişini açıklamada başarılı olan bu görüş, Soğuk Savaş'ın bitişini, Soğuk Savaş sonrası yeni düzeni açıklamada başarısız olmuştur (Burchill vd., 2019: 75). Nitekim küreselleşme ile beraber ekonomik faktörlerinde artık belirleyici olduğu görülmektedir. İletişim devrimi ile beraber ekonomilerin birbirine bağlanması ve bütünleşme eğilimi, dönüşen güvenlik konuları içerisinde tehditlerin tek tek devletlerce önceden ele alınması giderek zorlaşmış ve çok yönlü tehditler olarak ortaya çıkmıştır (Sander, 2013: 590). Nitekim Friedman'ın (2006) söylemiyle "düzleşmeye" başlayan dünya karşılıklı bağımlılığı arttırmış ve krizlerin daha geniş bir coğrafyaya yayılmasına olanak sağlamıştır. Bu tehditlerin boyut değiştirmesi ile verdikleri zararlar bilançoyu arttırmış ve sistem içindeki bütünleşme

eğiliminden dolayı diğer aktörleri de etkilemiştir. Nihayetinde Realist kuramcılar sistem ve devlet düzeyinde güvenliğin ilk öncülü olarak askeri ve siyasi konuları ekonomik unsurlardan daha önemli bir parametre olarak kabul etmişlerdir.

Liberal kuramcılar ise realistlerin, insan doğasına ilişkin iddialarına ve uluslararası sistemde başat aktörün devlet olduğu varsayımına karşı çıkararak uluslararası ilişkileri sıfır toplamlı bir oyun olarak görmeyen, ekonomiyi, bireyi, demokrasiyi, kapitalizmi/serbest piyasayı ve liberal bir ekonomik modeli önceleyen varsayımlarda bulunmuşlardır (Burchill vd., 2019: 87). İlaveten liberal kuramcılar, uluslararası ilişkilerde güvenlik sorunlarının devletlerin birbirlerini yanlış algılamalarından ve iş birliğinin yeterli düzeyde olmamasından kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Bu çerçevede liberalistler/idealistler uluslararası güvenliğin ve barışın sağlanması için uluslararası örgütlerin (BM ve NATO gibi) güçlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bu varsayım Karl Deutsch'un entegrasyon teorisindeki, uluslararası bütünleşmenin güvenlik topluluğuna geçmede önemli bir yol olduğu ifadesinde kendini bulmaktadır (Sandıklı ve Kaya, 2012: 141). Bu güvenlik topluluğuna geçiş sürecinin çatışmaları en aza indirmeye tek başına yeterli olmayacağını ileri süren Deutsch, ortak olarak inşa edilen siyasi, kültürel ve ekonomik kurumlar arasındaki etkileşimin ve uygulamaların ne derecede bütünleştirici olduğu ile doğru orantılı olduğunu iddia etmektedir (Griffiths, Roach ve Solomon, 2011: 69-70). Karşılıklı bağımlılık kavramı ile bu durumu açıklayan Deutsch (1979: 9), anahtar ve kilit benzetmesinde bulunarak; işlevsel hale gelmesi için iki nesne arasındaki uyuma dikkat çekmektedir. Bu noktada karşılıklı öğrenilen bir süreç ile iletişim; uyumu arttıran bir durum olarak değerlendirilmektedir (Deutsch, 1953: 169). Bu bağlamda liberal kuramcılar aktörlerin temel gündemlerinin sadece "*high politics/yüksek politika*" (güvenlik, askeri ve siyasi gibi) konularından oluşmadığını, "*low politics/alçak politika*" (ekonomi, çevre ve sağlık gibi) konularının da aynı derece önem arz ettiğine dikkat çekmişlerdir (Akıllı, 2016: 14). Dahası ekonomiye atfedilen bu önemin boyutu

ilerleyen süreçlerde demokratik barış kuramının gelişimine de katkı sağlamıştır. Öyle ki Fukuyama (1999: 123) “Tarihin Sonu ve Son İnsan” kitabında “liberal demokrasiyi benimseyen ülkeler arasında savaşın olmayacağı, barışın tesisinin mümkün olacağı ve birbirlerinin güvenliklerini tehdit etmede çekingen davranacakları” varsayımında bulunmuştur. Özellikle kapitalist bir modeli benimseyen liberal ülkelerin sağladığı fırsat eşitliği, vatandaşlarının temel hak arayışlarını garanti etmesi, bireysel anlamda refah sunması, sosyal ve temel sağlık alanlarında güvence vermesi, politik anlamda şeffaflık sağlaması “*demokratik barış kuramının*” temel varsayımlarını oluşturmaktadır (Özdemir, 2007: 209; Özpek, 2019: 153).

Liberalizmden beslenen entegrasyon ve fonksiyonalizm gibi kuramlardan bahsetmek hem konunun anlaşılması için iyi bir örnek olacak hem de ekonominin güvenlik bağlamında değerlendirilmesine katkı sunacaktır. Özellikle Ernst Haas’ın *spill over* (yayılma), David Mitranıy’ın *ramifikasyon* (dallanma), Emitai Etzioni’nin *take off* (havalanma) ile katkı sağladığı bu teorilerin ana temasında ekonomi ile başlayan iş birliği sürecinin ortaya çıkardığı bütünleşme yatmaktadır (Karakuş, 2021: 574). Bu sürece geniş bir pencereden baktığımızda; Avrupa’da meydana gelen dünya savaşları ve taraflarının şimdinin supranasyonal bir yapıya sahip AB üyesi olmaları dikkat çekicidir. Bu kavramların da iddia ettiği gibi karşılıklı güvenlik problemi olan aktörlerin belirli bir alanda (ekonomi) başlayan iş birliği, güvenlik ikilemini ve savaşma olasılığını azaltmış ve taraflar siyasi bağlamda da bütünleşme yoluna gitmişlerdir (Gürkaynak vd, 2009:77).

Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve sistem düzeyinde yaşanan değişim ile aktör sayısındaki artış güvenliğe olan yaklaşımların çeşitlenmesine ve yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Özellikle mevcut gelişmeleri öngöremeyen rasyonalist teorileri eleştiren bir bakış açısıyla sistemi, aktörleri ve güvenliği anlamlandırmada diğer kuramsal bakış açıları ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu

minvalde *İnşacılık (constructivist)*, Aberystwyth ve Kopenhag Okulu'nun güvenliğin ne olduğu ve kapsamı ile ilgili çalışmalara değinmek faydalı olacaktır. Nitekim bu kuramlar geleneksel güvenlik anlayışının aktörlerin sorunlarını ve tehditlerin önlemede başarısız olduklarını ileri sürerek, *yeni güvenlik* anlayışı minvalinde sadece askeri ve siyasi tehditleri değil aynı zamanda ekonomi, birey ve refah gibi konuların da güvenlik kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bu bağlamda yeni güvenlik anlayışı “anlaşmazlıkların adil çözümü” ve az gelişmiş ülkelerin gündeme getirdiği “sosyo-ekonomik eşitsizliklerin azaltılması” güvenlik gündeminin ana maddelerinden biri olmuştur (Bilgin, 2010: 73). Öyle ki dünya kapitalist sisteminin getirmiş olduğu karşılıklı bağımlılık ve eşitsizlik bir tarafın diğerine daha fazla ihtiyaç duyduğu bir yapıyı da beraberinde getirmiş, 90'lı yıllara kadar ekonomi konusunun güvenliği göz ardı edilmiştir. Özellikle Frank ve Gills (1992: 29-30)'ın ifadesiyle az gelişmiş ülkelerden/uydulardan, gelişmiş ülkelere/metropole refah ve zenginliğin geçişi bu durumun daha açık bir şekilde görülmesine olanak sağlamıştır. Dahası Frank bu ekonomik düzenin 5 bin yıllık bir tarihe sahip olduğunu ileri sürerek, Batı ve Doğu Roma örnekleri ile bu durumun ontolojik nedenlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu nedenle Batı'ya ve Avrupa merkeziliğinin sömürsüne karşı bazı talepler olmuş ve bu metropollere alternatif aktörler için uygun konjonktürel gelişmeler meydana gelmiştir (Frank, 1990: 158). Böylelikle ekonominin ve güvenlik konularının sistem ve aktörlerin sorgulanması, giderek öneminin artması ve yeniden tanımlanması uluslararası ilişkilerin temel gündem maddeleri arasında değerlendirilmesi ile sonuçlanmıştır.

Ekonomi güvenliğini tanımlayıp incelemeden önce güvenliğin tanımı üzerinde durmak yerinde olacaktır. Kavram olarak güvenliğin üzerinde uzlaşmış bir tanımı bulunmamaktadır. Güvenliğin Türk Dil Kurumu [TDK] (2018) tarafından kabul edilen anlamı “toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet” şeklindedir. Arnold Wolfers'a (1952)

göre güvenlik; objektif anlamda kazanılmış değerlere yönelik tehdidin olmaması, sübjektif olarak ise bu değerlere karşı herhangi bir saldırının olacağı korkusunun olmaması anlamına gelmektedir. Luciani (1989) ise güvenliği, dışardan gelen saldırılara karşı koyabilme yeteneği olarak tanımlamıştır. Charles Schultze (1973) güvenlikle alakalı tam bir tanımlı reddetmektedir. Çünkü ona göre güvenlik, geniş ihtimaller silsilesine ait az bilinen riskleri ve varlıklarını algılamada yetersiz kaldığımız beklenmeyen durumları ifade eder. Ayrıca Czeslaw Mesjasz'ın (2008) belirttiği gibi güvenlik söylemleri daha fazla sıfat kullanarak derinleştirilip genişletilebilir. Kısaca yorumlama konusu güvenlik + sıfat şeklinde formüle edilebilir.

Soğuk Savaş sonrası çok boyutlu ve çok merkezli yeni uluslararası sistem farklı alanlardan farklı tehditler üretmeye başlamıştır. Sadece devlet ve askeri güvenlik unsurlarının değerlendirildiği geleneksel güvenlik algılamalarına, ekonomi, çevre, teknoloji ve insan hareketleri gibi dinamikler de eklenmiştir. Bu durum ise üzerinde uzlaşmış bir güvenlik tanımı yapılmasını zorlaştırmıştır.

Bu çalışmada inceleyeceğimiz konuyla alakalı bir diğer dikkat çekici güvenlik tanımı ise, bir devletin dünyanın başka bir yerinde ulusal çıkarlarını başarılı bir şekilde takip etme yeteneğidir (Hartland-Thunberg, 1982:50). Bu kapsamda Laurence Martin'e (1983) göre güvenlik, gelecekteki refahın güvence altına alınmasıdır. Richard R. Ullman (1983) güvenliği kısa bir zaman içerisinde ve şiddetli bir şekilde bir devletin vatandaşlarının yaşam kalitelerine yönelik tehlikelerin ortadan kaldırılması şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımların içeriği bir nevi ekonominin türevi diyebileceğimiz ifadeleri barındırmaktadır (Yılmaz, 2020:306). Bu üç tanımda geçen; başka bir yerdeki ulusal çıkar, gelecekteki refah ve yaşam kalitesi ifadeleri göz önüne alındığı zaman, devletlerin ekonomilerinin de özellikle güvenlik denkleminde dahil edilmesi gerektiğini bizlere göstermektedir. Bu konuda Yılmaz (2020) ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde "Ekonomi güvenliği, ulusal

güvenliktir” ifadesine dikkat çekerek konunun önemini vurgulamaktadır. Bundan başka, yirmi birinci yüzyılın başından bu yana Çin’in Afrika ile ekonomi bağlamında yoğun ilişkisi ve 2013 yılında ilan ettiği Tek Kuşak Tek Yol projesi, Çin Kalkınma Bankası, Yeni Kalkınma Bankası, Asya Altyapı ve Yatırım Bankası ve İpek Yolu Fonu gibi finans kaynaklı kurumlarla kaynak ve pazar güvenliğini hedeflemektedir. Oluşturulan bu kurumları ise küresel üretim merkezi olan Çin’in ekonomi güvenliğinin uluslararası politikaya yansması şeklinde yorumlayabiliriz. Çünkü bir tanıma göre ekonomi güvenliği, kabul edilebilir refah düzeylerini ve devlet gücünü sürdürmek için gerekli kaynaklara, finansmana ve pazarlara erişimle ilgilidir (Buzan, 1991: 445).

Güvenliğin tam bir tanımı yapılamadığı gibi ekonominin güvende olma durumu da net sınırlar çizilerek tanımlanamamıştır. Öncelikle bir ülkenin ekonomisi, o ülkenin uluslararası siyasetteki fiili gücünün hayati destek unsurudur. Bu nedenle ulusal güvenlik seviyesinde değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2020:318). Bu bağlamda bir devletin ekonomi güvenliği o devletin askeri, siyasi ve kültürel güvenliğini yansıtır (Hartland-Thunberg, 1982: 49). Diğer taraftan ekonomi güvenliği bir devletin refahı ve ekonomik düzenine karşı oluşabilecek tehditlerle ilgilidir (Mejasz, 2008: 141). Öyle ki ekonominin güvenliği devlet ve sistem düzeyinde ulusal çıkarların yeniden inşasını da gündeme getirmiştir. Nitekim Wendt’e (2016) göre ulusal çıkar; fiziksel beka, özerklik, ekonomik refah, kolektif öz saygı unsurlarında meydana gelmektedir. Özellikle ekonomik refah çerçevesinde devletlerin kaynaklarını güvence altına alma ve bu kaynakları devam ettirmeye muktedir olma isteklerinin, sistem içinde kendine saygı ve statü kazandırmayla da ilişkili olduğu görülmektedir. Bu durumda ise mevcut durumun devam ettirilmesi ve ekonominin güvenliğinin sağlanması aktörlerin temel gündem maddelerinden ve ulusal çıkarın vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. Daha kapsamlı olarak ekonomi güvenliği; “bir ülke vatandaşlarının yakalamış olduğu yaşam standartlarının sürdürülebilir olmasını sağlayacak elde

edilmiş değerlerin himaye edilmesi ve yaşam standardını arttırabilecek potansiyel değerlerin de elde edilmesinin önündeki engellerin kaldırılması” şeklinde tanımlanmıştır (Yılmaz, 2020: 308).

Ekonomi güvenliği konusunun aslında iki tarafının olduğu unutulmamalıdır. Ekonomi güvenliğini iki taraflı olarak düşündüğümüzde ise bu ilişki sıfır toplamı oyun olarak da değerlendirilebilir. Çünkü bir ülkenin ekonomi güvenliği için gerekli olan ticaret rotası veya kaynak başka bir devletin ekonomi güvenliğini riske atabilir. Oluşturulacak fiili bir durum ise diğer devletin ekonomi güvenliğini tehdit edebilir (Yılmaz, 2020: 308). Sürdürülebilir bir ekonomi güvenliği stratejisi ise rekabetçi olmayı ve iş birliği yapabilmeyi birlikte barındırmalıdır (Yılmaz, 2020: 313). Bu çerçevede ekonomi güvenliği politikaları uygulanırken dört kategoride ekonomik araçlar kullanılmaktadır: yaptırımlar, ticaret, finans ve yardım (Shiffman, 2017: 213). Yılmaz bir devletin ekonomi güvenliğini sağlayabilmesi için bazı eş zamanlı gerçekleşmesi gereken şartları şöyle sıralamıştır;

“Sahip olduğu kaynakları korumak, refah artışı için ihtiyacı olan kaynakları arttırmak, yeni kaynaklara ulaşmak için rekabetçi politikalar takip etmek, hayat standartlarını arttıracak teknolojiyi üretmek veya teknolojiye erişebilmek, tehditler karşısında caydırıcı olabilmek, riskleri öngörüp proaktif tedbirler alabilmek” (Yılmaz, 2020:313).

3. BORÇ VE BORÇ TÜRLERİ

Her devlet harcamaları için finansmanlara ihtiyaç duyar. Vergi, para basma gibi borçlanma da devletlerin finansman kaynakları arasındadır. Borçlanma, belli bir süre içinde geri ödemek üzere para ya da benzeri değerli şeylerin alınmasıdır (Hançerlioğlu, 1993: 34). Devlet borçlanması ise; bir devletin ya da devlet kuruluşunun dış kaynaklardan mali ya da reel kaynak sağlamasıdır (Önertürk,

1979: 55). Ayrıca devletler iki şekilde borçlanmaya giderler. Bunlardan biri iç borç diğeri ise de dış borçtur. Devletin dış borçlanması ise yabancı kaynaklardan karşılanan, alındıkları ya da geri ödenirken devletlerin milli geliri üzerine pozitif veya negatif etkide bulunan ve uluslararası ilişkiler açısından sonuçlar doğuran para transfer akımlarıdır (Olcay, 2013: 5). Başka bir tanıma göre ise dış borç, kaynak gereksinimi için bir ülke ekonomisine yurt dışından gerçekleştirilen mali transfer ve bunun getirdiği borç yüküdür (Erdal, 2012: 148).

Genel olarak dış kaynak türleri; vadesi bir yıldan daha uzun süreli dış sermaye hareketleri, dış yardımlar, yabancı sermaye yatırımları ve dış borçlardır (krediler) (Zerenler, 2003: 198). Ayrıca dış finansman araçları arasında en büyük kalemi dış borçlar oluşturmaktadır. Dış borçlar sağlandıkları kaynaklar açısından en genel anlamda ikili çok taraflı veya ticari banka kredileri şeklinde tanımlanabilir. Birincisi hükümetler arası ilişkiler sonucu borç veren ülkenin kamu kaynaklarından geri ödenen kredilerken, ikincisi ise uluslararası finans kurumlarınca sağlanan kredilerdir (Zerenler, 2003:199). Diğer taraftan vadesine, alındığı kaynağa, kullanım biçimine, geri ödeme şekillerine ve borçlulara göre olmak üzere dış borçları beş farklı şekilde sıralayabiliriz (Olcay, 2013: 13).

Çalışma kapsamında Çin'in Afrika ile olan borç ve finans ilişkisi çoğunlukla kullanım biçimine göre krediler üzerinden şekillendiğinden bu borç türünü kısaca açıklamak değerlendirilecek olan ilişkinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu kapsamda üç farklı grupta kullanım şekillerine göre krediler mevcuttur. Bunlar, proje ve program kredileri, bağlı ve serbest krediler ve borç ertelemeleri ve röfinansman kredileridir. Birinci grup içerisinde yer alan proje kredileri bazı yatırım projelerinin desteklenmesi için sağlanırken, program kredileri daha çok borçlanan ülkenin ithalatının finansmanı için sağlanmaktadır. Daha somut anlamda proje kredileri başta altyapı, enerji, turizm, sanayi gibi kamu projeleri olmak üzere çeşitli projelerin makine, araç-gereç, mühendislik ve müşavirlik

hizmetleri gibi kalemlerin karşılmasına yöneliktir. Proje bilgileri borç veren ülkeyle paylaşılmasıyla, krediyi alan az gelişmiş ülke alınan kaynağı verimli kullanmaya zorlanırken kredi veren ülke ve kuruluşlar da böylece kredilerinin kontrolünü sağlarlar. Daha esnek yapıda olan program kredileri ise kalkınma programları için gerekli hammadde ve yedek parça ithalatının ve ödemeler bilançosu açıklarının finansmanı için sağlanmaktadır. İkinci grup kredilerden bağlı krediler, yapılan borç anlaşması çerçevesinde krediyi alan ülke, mal ve hizmetler konusunda harcama şartları sunmasıdır. Böylece krediyi alan ülkenin harcamalarına bazı kısıtlar getirilmektedir. Diğer taraftan krediyi sağlayan ülkelerin ihracat malları için pazar imkânları sunmaktadır. Bu durum alacaklı ülkenin düşük kaliteli mallarını az gelişmiş ülkelere dayatmasına imkân sağlamaktadır (Olcay, 2013:15-18).

Çağdaş anlamda ilk kamu borçlanması, Yirminci Yüzyıl başlarında Birinci Dünya Savaşı'nın finansmanı sebebiyle ortaya çıkmıştır. Daha sonra 1930'lardaki iktisadi buhranla gelişmiştir (Bülbül, 2003:121). Vergi gelirleri ile finanse edilmeye çalışılan kamu harcamaları, vergi gelirlerinin yetersizliğinden dolayı zamanla kamu borçları açığı kapatılamamıştır. Bu yüzden devletler iç veya dış borçlanmaya gitmek zorunda kalmışlardır. Borçlarını kapatmak için devletlerin vergi gelirlerini artırma, para basma, borçlanma veya giderleri kısma gibi çeşitli alternatifleri vardır. Fakat giderleri kısma, vergileri arttırma ya da para basma bazı negatif sonuçlar doğuracağından dolayı modern toplumlarda devletlerin en iyi alternatifi iç ve dış olmak üzere iki farklı borçlanma seçeneğidir (Eser ve Birinci, 2014:32). Sermaye ihtiyacı gidermek için gelişmiş ülkelere yönelen az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler için dış borçlanma büyük bir önem taşımaktadır. Kamu harcamalarındaki artışlar ve iç tasarrufların yetersizliği dış borca sahip olan ülkelerin ürettiklerinden daha fazlasını tüketmelerine neden olmuştur. Bu durum da kamu kaynaklarındaki harcama dengesini bozduğundan dış borçlarda önemli artışların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Böylece dış borç sorunları 1980'li yıllardan

bu yana gelişmekte olan ülkelerin neredeyse tamamında karşılaşılan bir sorun ola gelmiştir. Bu durumun oluşmasında iki neden vardır. Biri, bu ülkelerin sahip oldukları yapısal zayıflık, diğeri ise izlenen başarısız ekonomi politikalarıdır (Zerenler, 2003:195).

Ülkelerin kamu borçları üzerine yapılan analizlerde dış borçların öne çıkmasının üç temel nedeni vardır. Birincisi, dış borçlanma sırasında ülkeye kaynak girişi sağlandığından dolayı dış borç beraberinde transfer sorununu da getirmektedir. İkincisi, dış borç alan ülkeler borçlanmayı konvertibilitesi yüksek paralar üzerinden gerçekleştirdiklerinden dolayı geri ödeme zamanında kaynakların yetersiz olduğu durumlarda bu parayı basamamaktadır. Bu durumda borç krizlerine yol açacak kırılganlıklara neden olmaktadır. Sonuncusu, iç kamu borçlarına yönelik yeteri kadar güvenli veri elde edilememesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenlerden dolayı devletlerin borç durumları değerlendirilirken daha çok dış borç baz alınmaktadır (Eser ve Birinci, 2014:34).

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için dış borçlanma ülke içi tasarruflarındaki yetersizliklerinden dolayı ülkenin ekonomik büyüme ve kalkınmasını etkilemektedir. Özellikle dış borçlanmanın teknoloji ithalatı yoluyla yapılması bu ülkelerin gelişmeleri üzerinde pozitif katkı oluşturacaktır (Eser ve Birinci, 2014:41). Bununla beraber dış borçlanmanın belirtilen avantajlarının yanında birçok dezavantajı da mevcuttur. Birinci olarak, dış borçlanma, dış koşullara karşı ülkenin kırılganlığını artırmaktadır. Artan faiz oranlarına ve paranın değer kaybetmesine karşın borç maliyetlerinde artış olur. İkinci olarak, devletlerin büyüyen bütçe açığını kapatmak için borçlanmaya gitmesi, sürdürülemez bir borç düzeyinin ortaya çıkmasına, toplam kamu harcamaları içinde borç maliyetleri oranında aşırı artışa ve borç için önemli bir kaynak olan dövizin tamamen kullanılmasına yol açar. Böylece uzun dönemde borç krizlerinin ortaya çıkması olasıdır (Beaugrand, Loko ve Mlachila, 2002:10). Bunların yanı sıra, uluslararası

borç sistemi de borçlanmaya gitmek isteyen ülkelerin aleyhine bir mekanizma işleterek, hem siyasal hem de ekonomik bağımlılıklar oluşturabilmektedir (Erdal, 2012:148). Nitekim tek taraflı bir bağımlılık ilişkisini ortaya çıkaran bu durum, daha fazla bağımlı olanın aleyhine işleyen bir süreci de beraberinde getirmektedir. Öyle ki daha fazla bağımlı olan taraf diğerine karşı pazarlık ve müzakere etme gücünde görece azalma, egemen devlet yapısına zarar vermekte; piyasanın işleyişinde, yer altı kaynaklarının kullanılmasında, ulusal çıkarların belirlenmesinde egemenlik fenomeninin zedelenmesine, hatta rekabet gücünün azalmasına neden olmaktadır. Bu noktada tek taraflı bağımlı olan (diğerine göre az gelişmiş) *Çevre'*den *Merkez'e* sürekli bir artı değer transferine neden olmakta, aynı zamanda Merkez ülkeler *Çevre'*de köprübaşlarını (merkeze çalışan lider veya diğer aktörler) kullanarak hammadde ithalinden ucuz iş gücüne kadar birçok durumu lehine kullanmaktadır (Griffiths, Roach ve Solomon, 2011: 174-175; Wallerstein, 1974: 4-8). Örneğin, önemli bir doğalgaz tedarikçisi olan Rusya'nın, AB'nin doğal gaz ihtiyacının yaklaşık %41'ini (kimi kaynaklara göre %43), petrol ihtiyacının (neredeyse üçte ikisini) %27'sini karşılaması enerji bağlamında AB'yi Rusya'ya bağımlı kılmıştır (Euronews, 2021; Eurostat,2019; Statista, 2020). Böylelikle AB'nin politik anlamda Rusya ile pazarlık edebilme gücünü zayıflatmıştır. Rusya'nın 2014'te Kırım'ı ilhakına ve Ukrayna krizinde ki rolüne rağmen AB ve ABD bazı Ukrayna ve Rus vatandaşlarına bireysel yaptırım uygulamayı tercih etmiş ve topyekûn bir ekonomik yaptırım uygulanamaması nedeniyle başarısız olmuştur (Alkan, 2015: 223).

Gelişmişlik düzeyleri farklı olan ülkelerin borçlanma amaçları da farklılaşmaktadır. Klasik ekonomi teorisyenleri devletlerin borçlanma güdülerinin altında yatan nedeni savaş ve olağanüstü bayındırlık harcamalarında görmüşlerdir. Diğer taraftan modern dönemde devletlerin borçlanmasında etkili olan başlıca nedenler şöyle sıralanabilir;

“Bütçe açıklarının giderilmesi, savunma giderleri için finansman sağlanması, ekonomik dengeyi sağlayıcı ve koruyucu etkiler, büyük yatırım ve reformların finanse edilmesi, kaynak dağılımı ve kullanımında etkinliğin sağlanması, tasarrufların belirli yatırımlara yönlendirilmesi, vadesi gelmiş borçlara finansman sağlanması, olağanüstü harcamaların karşılanması” (Bülbül, 2003:121).

4. BORÇ VE EKONOMİ GÜVENLİĞİ İLİŞKİSİ

Başlangıçta kalkınma amacıyla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarafından başvurulmuş dış borçlar, zaman içerisinde ortaya çıkan yapısal sorunlarla, ekonomik krizlerle, yeni kalkınma sorunlarıyla ve hatta bizzat dış borç sorununun kendisiyle mücadele etmek gibi amaçlara dönüşerek çeşitlenmiştir (Tüylüoğlu, 2016:1). Buradan anlaşılmaktadır ki, borçlanma sadece devlet finansmanının sağlanması şeklinde basit bir iş değildir. Hem kamu maliyesi hem de ekonomi üzerinde ciddi etkileri olan bir işlemdir (Eser ve Birinci, 2014:42). Kamu finansmanı sağlama amacıyla yapılan borçlanma, aynı zamanda devletlerin ekonomilerini de yönlendirmektedir (Eser ve Birinci, 2014:32).

Günümüz modern devletindeki kamu borçlarının büyümesiyle artan borçlanma devletlerin ekonomileri üzerinde önemli etkilere sahiptir. Finansman araçları mekanizmaların gelişmesini ve sürdürülebilir büyümenin teşvik edilmesine yardımcı olmaktadır (Beaugrand vd., 2002:3). Diğer taraftan Monterrey Mutabakatı'nda bu durumun ekonomik büyümeye faydalarının yanında sürdürülemeyen borç krizlerine de neden olabileceği ve ekonomik büyümeye zarar verebileceği vurgulanmıştır. Çünkü dış borcun aşırı artışı bir ülkenin para politikası alanını daraltmakta ve özel yatırımları caydırabilmektedir (Eser ve Birinci, 2014:41; Beaugrand vd., 2002:9). Dış borçlanmanın avantaj ve dezavantajları konusunda literatürde teorik anlamda da yaklaşımlar mevcuttur. Bu çerçevede, kamusal açığın dış borçlanma yoluyla finansman sağlanması borç

yükünün gelecek kuşaklara aktarılabilceğini savunulmaktadır (Bülbül, 2003:122; Musgrave, 1959). Buchanan'a (1958) göre de devletlerin kendi rızalarıyla aldıkları borçların bir de faizleri ve alacaklı ülkeye tanınan çeşitli ayrıcalıkları vardır. Bir kuşağın aldığı dış borçların ödenememesi durumunda artan faizleri gelecek kuşağın ödeyeceği vergilerle karşılanacaktır. Böylelikle artan borç yükü gelecek kuşaklara aktarılacaktır. Bu sebeple dış borç, ülkelerin bağımsızlıkları üzerine, ekonominin ödeme gücünü aşarak ipotek koymaktadır (Zerenler, 2003:197-198).

Dış borçların ekonomi üzerinde oluşturacağı risk faktörlerinden biri de sağlanan borcun döviz kompozisyonuna bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Ödemeler bilançosu dengesi sorunundan ya da tasarrufların yetersizliğinden dolayı ihtiyaç duyulan dış borçlanma, devletlerin döviz kuru riskiyle de karşılaşmasına yol açmaktadır. Bu durum para birimleri uluslararası para olarak kullanılan Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkeleri için risk oluşturmamasına rağmen, bu para birimleriyle borçlanan az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler için döviz kuru riski oluşturmaktadır. Bununla birlikte elde edilen kredinin gereksiz yerlere kullanımı israf riskini de arttırmaktadır (Eser ve Birinci, 2014:44).

Bunların dışında modern uluslararası sistem içerisinde devletlerin borçlanmasını yeni sömürgecilik bağlamında ele alan yaklaşımlarda mevcuttur. Yeni sömürgeciliği, devletler ve bu devletler adına çalışan dev mali örgütler aracılığıyla sözde bağımsız devletleri denetleme olarak tanımlayan Nkrumah yeni sömürgeciliğin amacının iktisadi egemenlik olduğunu vurgulamıştır (Nkrumah, 1966:9). Emperyalist devletlerin sözde bağımsızlığını kazanmış ülkelere verdiği borçlar doğrudan kar getiren işlere değil de siyasi yardımlar için harcanmıştır. Nkrumah yeni sömürgecilik düzeninde ayrıca kapitalist ülkeler tarafından verilen borçların faizlerinden de milyonlarca dolar kazandığını ileri sürmüştür (Nkrumah, 1966:41-42). Bu çerçevede az gelişmiş ve gelişmekte olan devletler bu sistem içindeki kontrol mekanizmalarının zayıflamasıyla, dış borçlanmaya, devalüasyona

gitmeye, egemen olduğu topraklar ve politikalarında taviz vermeye başlamıştır. Realist kuramcıların uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak kabul ettiği devlet, küreselleşme 3.0 sonrası diğer aktörlerin (ulus ötesi şirketler, hükümet dışı kuruluşlar gibi) de karar alma süreçlerine etkisi ile artık ekonomik alanda bu egemenliği aşınmıştır (Kurubaş, 2012: 28).

Bunun yanı sıra Vahruşev (1978:62) yeni sömürgeciliği daha sistemli bir hale getirerek, bazı finansal ve mali araçlarla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sömürölmeye devam ettiğini açıklamaya çalışmıştır. Çalışmasında sermayenin yeni ihraç biçimleri başlığı altında değerlendirdiği borç ve kredileri, yeni sömürgeciliğin araçları ve en büyük dayanağı olarak değerlendirmiştir. Emperyalist devletler bu araçlarla gelişmekte olan ülkelerin refah kaynaklarını sömürmeye devam etmektedir. Bunlara ek olarak, ABD’li Senatör Charles Mathias’ın *“Latin Amerika’dan Birleşik Amerika’ya sermaye akışı, Güneye olan sermaye akışından dört kat büyüktür. Latin Amerika ülkeleri, bu şekilde gerçekte dünyanın en zengin ülkesine dış yardım sağlıyorlar”* sözleriyle, aktarılan kredi ve borçlardan elde edilen faiz gelirlerine dikkat çekmektedir.

Modern dönemde devletlerin dış borç işlemleri söylendiği üzere ekonomilere önemli katkılarda bulunmaktadır. Fakat bununla birlikte Zerenler (2003) de devletlerin ulusal egemenliği kapsamında düşünölen ekonomiler üzerinde ipotek oluşturmaya başladığında ulusal tehdit şeklinde yorumlanabileceğini ifade etmektedir. Güvenlik ve ekonomi güvenliği tanımları yaparken “gelecekteki refahın güvence altına alınması”, “vatandaşların yaşam kalitelerine yönelik tehlikelerin ortadan kaldırılması” ve “yaşam standardını arttırabilecek var olan potansiyel değerlere engellerin olmaması” ifadelerinin kullanılması, borçlanma ve ekonomi güvenliği ilişkisine yönelik önemli ipuçları olarak değerlendirilebilir. Çünkü dış borçlanmanın muhtemel sonuçlarından olan kalkınmanın yavaşlaması, borçlanmanın temel sebeplerinden olan tasarruf yetersizliğinin derinleşmesi ve

gelecek nesillerin refahının ipotek altına alınması doğrudan borç alan ülkelerin ekonomileri üzerinde önemli tehdit unsurları olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Bu kapsamda Çin'in Afrika ile geliştirdiği finansal ilişkinin temel argümanlarından olan kredilerde, ekonomi güvenliği kapsamında yer alan refahı, yaşam standartlarını ve yaşam kalitesini tehdit ettiği ön görülmektedir. Dekolonizasyon sonrasında üçüncü dünya paydasında buluşan Çin ve Afrika ülkeleri, sömürge geçmişleri üzerinden ilişkilerini geliştirmeye başlamışlardır. Çin bu söylem ve bağlamda yoğun dış yardım vasıtasıyla Afrika halklarının kalkınması için çaba göstermiştir. Çin'in piyasa ekonomisine geçmeye başladığı 1980'li yıllardan sonra ilişkiler yardımlardan ziyade ağırlıklı olarak ikili iş birliği, karşılıklı ticaret ve kalkınma için sağlanan krediler çerçevesinde gelişmeye başlamıştır. Bununla birlikte ticaretin kazan kazan ve kredilerin de alt yapı inşası söylemi üzerine inşa edildiği yeni dönemde Afrika'nın aleyhine bir ekonomi güvenliği tehdidi sorgulanmaya başlanmıştır.

5. ÇİN AFRİKA İLİŞKİLERİ ÖRNEĞİ: SIFIR TOPLAMLI OYUN MU? KAZAN KAZAN MI?

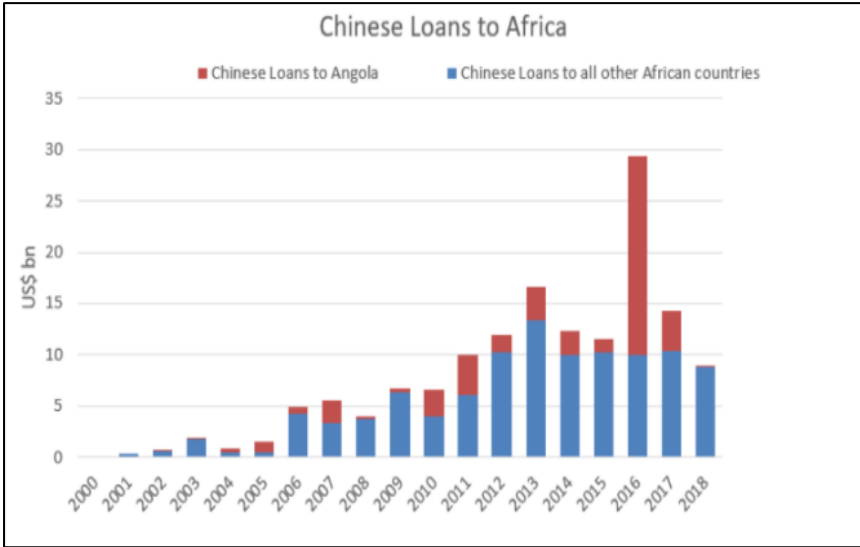
Çin'de Deng Xiaoping'in 1978 yılında iktidara gelmesiyle beraber dışa açılma siyaseti izlenmeye başlamış ve kapitalist ekonomiye karşı tutum da değişmiştir. Çin, Soğuk Savaşın sona ermesiyle beraber yeni liberal düzene de hızla uyum sağlayabilmiştir. 1990'lardan sonra neo-liberal ekonomiye geçiş politikalarıyla başarılar elde eden ve 2000'li yıllara gelindiğinde üretim merkezi haline gelen Çin, yüksek yatırım oranları ve düşük iş gücü kullanımının da etkisiyle 2005 yılında GSYİH büyüme oranı %11'e ve 2007 de ise %14'e ulaşmıştır (Öztürk, 2011: 126).

Çin dış politikasının inşası ve kimliğinin oluşumunda etkili olan nüveler Han dönemine kadar dayandırılmaktadır. Özellikle merkez devlet olma anlayışı/hegomonist, Çin'in istisnalığı (gök kubbenin vesayeti bağlamında Çin'in

hiyerarşik üstünlük anlayışı), Zheng He'nin Batıya ve Afrika'ya yaptığı barışçıl deniz seferleri ve Konfüçyüsçü inanış günümüzde Çin dış politikasının "ahenkli dünya", "barış içinde bir arada yaşama", "sömürgeci olmayan tüccar süper güç", "yoksul dostlar", temel diskurunun da temelini oluşturmaktadır (Bayram, 2018: 64-65). Bu bağlamda Çin dış politikasında mümkün olduğunca sorunlardan ve çatışmalardan kaçınmak, kutuplaşma/kutuplaştırmama eylemlerinden uzak durmak, kendini Batı'ya alternatif bir model olarak göstermek oldukça önemlidir (Ermağan ve Üstünel, 2014:21). Uluslararası sistem ve Soğuk Savaş dinamikleri ile uluslararası iş birliği, kalkınma ve uyum gerekliliği Çin gibi kapalı bir yapıya sahip olan devletleri kapitalizme entegre olmayı ve ekonomik ilişkileri geliştirmeye zorlamıştır (Wallerstein, 1974: 15). Frank ise bu durumun hem dış faktörlerin etkisi hem de Çin'in iç yapı özellikleriyle ilgili olduğunu iddia etmiş ve diğer bölge aktörlerinden farklı olarak Çin'in benzersiz yapısından kaynaklandığını ileri sürmüştür (Frank, 1978: 348-349).

Çin'in Afrika kıtasıyla ilişkileri hanlıklar dönemine dayansa da en yakın ilişkiler Soğuk Savaşın siyasi ortamında yaşanmaya başlamıştır. Uluslararası ilişkilerde tanınma çabaları içinde olan ve 1949 yılında kurulan Çin'deki yeni rejim, ortak sömürge geçmişi ve bağımsızlık mücadeleleri üzerinden Afrika'yla ilişkilerini yeniden tesis etme çabasına girişmiştir. Çin Başbakan'ı Zhou Enlai'nin 1964 yılında Mısır, Cezayir, Fas, Tunus, Gana, Mali, Gine, Sudan, Etiyopya ve Somali ülkelerini kapsayan ziyareti sırasında Afrika ülkelerinin emperyalizme ve yeni sömürgeciliğe karşı destekleneceğini açıklamış ve yardım programları başlatmıştır. Çin'in bu dönemde Afrika ülkelerinden en önemli siyasi beklentisi Tayvan konusunda olmuştur (Ekrem, 2003:87). Çin'in Afrika ülkelerine yapmış olduğu maddi yardımın ve siyasi desteğin karşılığını 1971 yılında BM'de yapılan oylamada almıştır. Nitekim Çin'in BM nezdinde tanınma oylamasında 26 Afrika ülkesi Çin'in üyeliğinden yana oy kullanmıştır (Bayram, 2018:143). 1978 yılında oldukça pragmatist eğilimlerle uluslararası piyasaya eklemleme sürecine giren Çin,

Afrika'daki bağımsızlık mücadelelerine verdiği desteği kesmiş ve Kıta ülkelerinden gelen maddi talepleri de geri çevirmiştir (Cheng ve Shi, 2009:90). Bununla birlikte 1989 yılında Tiananmen Meydanı olayları sonrası uluslararası baskıya maruz kalan Çin, Afrika'yla tekrardan anti emperyalist paydada buluşmuş ve ilişkilerde yeni bir dönem başlamıştır (Segal, 1992:123). Tüm bu uzun süreli ilişkilere rağmen Çin-Afrika ilişkileri, 2000'li yılların başında başlayan seviyeye hiçbir dönemde ulaşamamıştır. Bu dönemden itibaren Çin'in Afrika'ya yönelik stratejisinin en temel kalemi devlet merkezli krediler olmuştur. Afrika'da alt yapının geliştirilmesi ve eski borçların ödenmesi için Çin tarafından sağlanan krediler yıllara göre artış

göstermiştir (İstikbal, 2020:29).

Grafik 1. Çin'in Afrika ülkelerine verdiği krediler (SAIS-CARI, 2020b)

Grafik-1'de Çin'in yıllara göre Afrika ülkelerine sağladığı kredilerin miktarı gösterilmektedir. 2001 yılından itibaren genel olarak artış gösteren krediler 2018 sonu itibariyle yaklaşık olarak 154 milyar dolara ulaşmıştır. Bu tabloya göre kıtaya sağlanan toplam kredilerin yaklaşık %30'u kıtanın petrol ve maden zengini ülkesi Angola'ya aktarılmıştır. Çünkü Çin, petrol ihtiyacının beşte birini sağladığı Afrika

kıtasından en çok petrol ithalatını Angola üzerinden gerçekleştirmektedir (Kılıç, 2019:85). Özellikle gelişen Çin sanayisi için enerji ihtiyacı Afrika ülkelerinin de önemini arttırmakta, Ortadoğu'ya alternatif bir kaynak olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır.

Sektör	Kredi (Milyar Dolar)	Sektör	Kredi (Milyar Dolar)
Ulaşım	38,17	Kamu	4,26
Enerji	30,11	Sanayi	3,42
Madencilik	19,18	Tarım	1,95
İletişim	6,96	Diğer	36,70
Altyapı	4,97	Toplam	145,726

Tablo 1. Çin kredilerinin sektörlere göre dağılımı (2000-2017) (SAIS CARI, 2020a)

Kredilerin sektörlere göre dağılımını gösteren Tablo-2 incelendiğinde, ilk üçte yer alan ve bir ülke için stratejik öneme sahip; ulaştırma, enerji ve madencilik alanlarına sağlanan krediler yaklaşık 87 milyar dolarla toplam kredilerin %50'sinden fazlasını oluşturmaktadır. Kamu, sanayi ve tarım gibi bir ülkenin kalkınmasında ve imar edilmesinde en önemli kalemlere aktarılan kredilerin tablonun sonunda yer alması Çin'in her platformda vurguladığı kazan-kazan yaklaşımına ters düşmektedir. Böylelikle geliştirdiği bu borç diplomasisiyle Çin daha stratejik politikalar izleme fırsatı elde etmiştir.

Kıta genelinde Çinli firmaların 2005-2018 arasında 495,5 milyar dolarlık altyapı projesini almış olması mevcut stratejik boyutun önemli göstergeleri arasındadır. Çinli firmaların dünya genelinde yürüttüğü projelerin %24,3'ünü oluşturan Afrika kıtasındaki projeler, miktar ve maliyet bakımından Asya'dan sonra gelmektedir (İstiklal, 2020:32). Çin Finansmanı olduğu bazı projelerin geri ödemelerinde sıkıntılar ortaya çıkması durumunda, projelerini yürüttükleri işletmeleri

devraldığıının somut örnekleri sıkça Batılı ülkeler tarafından borç tuzağı adıyla vurgulanmaktadır (İstiklal, 2020:25).

Koronavirüs salgınıyla beraber Afrika ülkeleri de yeni borç sürdürülebilirliği sorunları yaşamaya başlamıştır. Zambiya ve Kenya, 2010 ve 2018 yılları arasında her biri yılda ortalama 1 milyar dolar borçlanmayı taahhüt ederken, 2019 yılında Çin'den sırasıyla sadece 217 milyon dolar ve 265 milyon dolar tutarında taahhüt almıştır. Kasım 2020'de Zambiya, salgın döneminde Eurobond ödemesinde temerrüde düştüğünde krediyi temerrüde düşüren ilk ülke olmuştur. Kenya ise Standard Gauge Demiryolu için aldığı krediden dolayı aynı sıkıntıyı yaşamamak için kredinin yeniden yapılandırılması çağrısında bulunmuştur (Acker ve Brautigam: 2021: 3).

Çin'in "borç tuzakları" hakkında ileri sürülen söylemler dikkate alındığında, tahmini olarak Zambiya'nın kamuya ait işletmelerin Çin'e olan toplam 6,6 milyar dolar seviyesinde ki borcu iyi bir örnek teşkil etmektedir. Çünkü 2019 sonunda Zambiya'nın tüm Çinli alacaklılara olan kredi taahhütlerinin 2019'un gayri safi milli gelirinin %43'üne yakın olduğu tahmin edilmektedir. Bu kredilerin %70'inden fazlası ile ekonomik alt yapının temellerini oluşturan ulaşım, elektrik, telekom ve su projeleri finanse edilmiştir (Brautigam: 2021: 1-2).

Bu verilere göre, Afrika'ya aktarılan kredilerin Çin'in ihtiyacı olduğu enerji ve onun transferi için harcanması, daha çok tek taraflı çıkar politikalarına odaklanıldığına işaret etmektedir. Az gelişmiş ülkelerin kıtası diyebileceğimiz Afrika'ya, Çin kredileri önemli finansman kaynağı oluşturmakla beraber refahtan hisse de almaktadır (İstiklal, 2020: 26). Yani krediler Afrika devletlerinin kalkınmalarına katkıda bulunmak yerine, refah kaynaklarının azaltılmasına, eldeki ekonomik değerlerin kaybına neden olmaktadır. Özellikle Afrika özelinde mevcut kaynakların işletilememesi (diğer bir deyişle kaynak laneti) dışardan müdahaleleri de kolaylaştırmakta ve siyasi bağlamda ise ilerleyen süreçlerde istikrarsızlığı

tetiklemektedir (Agwanda ve Asal, 2020: 132). Bu durum, kıta ülkelerinin ekonomi güvenlikleri üzerinde ciddi riskler oluşturma potansiyeline sahiptir.

Bunların yanı sıra Çin'in izlediği stratejinin kendisi Afrika ülkelerini borç krizine sürükleyecek niteliktedir. Çünkü Çin'in Afrika'daki kalkınma girişimlerine yönelik finansal desteği kalkınma yardımlarından ziyade kalkınma finansmanı olarak ortaya çıkmaktadır (Sun, 2019). Devlet borçlarının geri ödenmesi için gerekli olan kamu gelir kalemlerine yetersiz yatırımlar borç sarmalını da beraberinde getirmektedir. Batı ülkelerinin ağır siyasi ve ödeme şartlarından uzak duran ve Çin kredilerine ihtiyaç duyan kıta ülkeleri, Çin'in yetersiz kamu hizmetleri desteğinden borç krizleriyle karşı karşıyadır.

Diğer taraftan koronavirüs salgınının ekonomideki etkilerinin bir sonucu olarak Çin kamu bankalarının sağladığı kredilerin şartlarını müzakere etmeye ve artan borçlar için hafifletme önlemlerini sağlamaya çalışmaktadır. IMF verilerine göre emtiya fiyatlarında ki düşüşle beraber Sahra Altı Afrika'nın GSYİH'sinin 2020'de %1,6 oranında küçüleceği ve Çin'in Afrika ithalatında ki düşüş borç sorunun daha da derinleştirmiştir. Ayrıca Çin'in sağladığı büyük kredi günlerinin geride kalacağı tahminlerini doğurmuştur (Carmody, Taylor ve Zajontz, 2021: 14).

Çin-Afrika ilişkilerinde ekonomi ile bağlantılı olan diğer bir parametre ise gıda güvenliğiyle ilgili unsurdur. Çin dünya nüfusunun %20'sini oluşturmakta ve artan nüfusun gıda gereksinimi dışardan ithal etmeyi elzem kılmaktadır. Bu bağlamda Çin dış yatırımlarında da fark edilir bir artış yaşanmıştır. Örneğin, 1990-2000 yılları arası 3 milyar ABD doları yatırım yapılırken, 2001'de başlatılan 5 yıllık plan çerçevesinde 2006 da bu rakam 90 milyar dolara yükselmiştir (Wolf, 2014: 399). Çin bu yatırımların yanında alternatif araçları da kullanma yoluna gitmiştir. Özellikle gıda güvenliğini sağlamak için tarım arazisi edinme, kiralama veya satın alınma bu araçlardan biri olmuştur. Afrika ülkelerinin ekonomik anlamda uygun fizibiliteye sahip olması, Çin'in en fazla tarım arazisi kiraladığı dördüncü kıta

olmasıyla sonuçlanmıştır (Şimşek, 2019: 76-77). Nitekim Çin 1987-2014 yılları arasında Afrika ülkeleriyle tarım arazisi satın alma ve kiralamaya yönelik 60 anlaşma imzalamıştır. Ancak Afrika ülkelerinin tarım arazilerini ve yer altı kaynaklarını işletme konusunda başarısız olmaları (diğer bir değişle kaynak laneti), açlık, yoksulluk ve refah anlamında bu durumdan pozitif etki yaratmalarına engel olmuştur.

Çin ve Afrika ilişkilerinde ön plana çıkan ve literatürde ekonominin güvenliği kapsamında değerlendirilen diğer bir unsur ise ticarettir. Uluslararası sistemin yapısı ve küreselleşme ile ucuz iş gücü ve ham madde arasındaki sarmal ilişki, Afrika kıtasının önem kazanmasında etkili olmuştur. Özellikle Çin-Afrika ilişkilerinin temelinde de bu durumun etkili olduğu görölmektedir. Nitekim Çin, Afrika ülkelerine tüccar süper güç söylemiyle yaklaşmıştır. Çin, Afrika için ithalatta Batı'dan daha ucuz bir fiyata sahip olması nedeniyle, Afrika ülkelerinin ekonomik durumu göz önünde bulundurulduğunda ticari ilişkide bir avantaj olarak kabul edilmektedir. Ancak bu durumun bazı sektörler için geçerli olmadığını söylemek mümkündür. Örneğin, Tekstil alanında Çin mallarının yerel düzeyde üretilen mallardan daha ucuz olması, tekstil ürünleri üreten Mısır, Nijerya, Lesotho'da bu sektörlerin işlevsiz kalmasına, işsizliğe ve GSMH'nin düşmesine hatta iflas etmelerine neden olmuştur (Bayram, 2018: 162). Bu durum Çin'in kazan-kazan söyleminin sorgulanması gerektiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle Çin-Afrika ilişkilerinde nisbi kazanç ve karşılıklı pozitif etki ön planda olması gerekirken, Çin-Afrika ilişkileri *0 toplamı oyun/ilişki* türünü ortaya çıkarmıştır.

SONUÇ

Çin'in 1964 yılında "yoksul dostlar" sloganıyla Afrika ülkeleri ile tesis etmeye çalıştığı ilişkiler, Çin'in dışı açılma ve küresel kapitalist sisteme entegre olma çabalarıyla beraber kesintiye uğramıştır. Bu tarihten itibaren Çin, 1978 ekonomi reformuyla dünyada öne çıkmaya başlayan bir pozisyona gelmiştir. Bununla

birlikte eşitlik, karşılıklı yarar ve anti emperyalist söylemlerle Afrika'yla gelişen ikili ilişkiler, ekonomi temelli "kazan kazan (win-win)" ilkesi doğrultusunda şekillenmeye başlamıştır. Dahası çok kutupluluğa geçiş Batı'nın şekillendirdiği kapitalist düzene karşı koymak ve ABD'ye alternatif bir güç olan Çin için uygun bir zemin sunmuştur.

Soğuk Savaşın sona ermesiyle beraber ortaya çıkan yeni düzende hızlı büyüme rakamlarına ulaşan Çin, ekonomisinin sürdürülebilirliği için yoğun şekilde enerji kaynaklarına ihtiyaç duymaya başlamıştır. Bu kapsamda geçmişte yakın ilişkiler kurduğu Afrika kıtasına daha fazla çıkar odaklı eğilimlerle yönelmeye başlamıştır. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren kıta ülkelerinin artan katılımlarıyla düzenli bir şekilde kıta ülkelerinin sorunlarının ele alındığı, kredi anlaşmalarının yapıldığı Çin Afrika İş Birliği Konferans'ları ile Çin-Afrika ilişkileri örgütsel düzeyde devam ettirilmiş ve yoğun ilişkiler kurumsallaştırılmıştır.

Batılı ülkelerin aksine siyasi ve demokratik söylemlerden uzak durarak, tamamen finans araçları üzerinden kurulan ilişkiler, Çin'in kıta ülkelerine yoğun olarak alt yapı yatırımları ve ulaşım sistemleri için kredi aktarımı ile derinleşmeye başlamıştır. Ulaşılan verilere göre, ulaşım, enerji ve emlak sektörlerine 2005-2018 yılları arasında yapılan yatırımlar toplam yatırımlar içinde %76'lık pay ile Çin'in Afrika ülkelerine yaptığı yatırımların genel profilini oluşturmuştur. Dış ticaretin finansmanı için 80,5 milyar dolar, kalkınma kredisi için 36,7 milyar dolar ve diğer sektörler için ise 28,3 milyar dolar kredi sağlanmıştır.

Rakamlardan da anlaşılacağı üzere aktarılan krediler kazan kazan ilişkisini tam olarak yansıtmaktan uzaktır. Başta Angola olmak üzere kıtada enerji kaynakları zengin ülkelere imtiyazlı krediler, hibe veya sıfır faizli krediler sunarak bu ülkelerdeki yatırımlarda çeşitli haklar elde etmektedir. Çin bu borçlar üzerinden doğrudan fayda sağlamasa dahi devlet destekli Çinli şirketlere Afrika kıtasında yatırım yapma ve kar elde etme imkânları sunmuştur. Her ne kadar Çin'in bu

finansal işlemleri ulaşımdan, iletişime ve sosyal yaşama kadar iyileştirmeler sağlayarak kıtanın kalkınmasına katkıda bulunsa da üretime dayalı yatırımların düşük kalmasına bağlı olarak, borçlanmanın ve en önemlisi de enerji kaynaklarının ipotek ettirilmesinin ötesine geçememektedir. Nitekim Dünya Bankası'nın yaptığı analizlere göre Çin'in Güney Afrika ülkelerine yönelik bu yatırımları/kredilerin/projeleri, doğal kaynak elde etmek ve kaynak güvenliğini sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Çin tarafının her ne kadar bu ilişkiyi kazan kazan kapsamında değerlendirerek kıtaya yatırımlarını devam ettirse de finansal araçların kullanımı ile ortaya çıkan tablo farklı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Elde edilen bulgular ve yorumlardan yola çıkılarak çalışmanın "bir tehdit midir yoksa kazan-kazan ilişkisi mi?" sorusuna aranan cevabın tehdit eğiliminde olduğu saptanmıştır.

Diğer taraftan çalışmanın değişkenleri olan Çin'in borç diplomasisi ve Afrika'nın ekonomi güvenliği sorunu birlikte düşünüldüğünde çalışmanın temelde cevap aradığı ikinci soruya da cevap niteliğindedir. Kredilerin kaynakların yoğun olduğu bölgelere sağlanması ve enerji kaynaklarının ipotek edilmesi durumu, başta ekonomi güvenliğinin tanımı belirlenen "vatandaşların yaşam standartlarını arttıracak potansiyel değerlerin" korunamamakta olduğunu göstermektedir. Geçmişte kaynakları doğrudan gasp edilen Afrika ülkeleri, bugün Çin'in finansal araçlarıyla dolaylı olarak kaynakları üzerinden hak gaspına uğrama tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Dış borçlanmalar, Afrika ülkeleri gibi az gelişmiş toplumların kalkınması için önemli bir kaynak niteliğinde olabilir fakat ulusal ekonomileri üzerindeki egemenlik yitirmeye başladığında, o ülkeler için daha ciddi kayıplar ortaya çıkmaktadır. Borç krizleriyle gelen kalkınmanın yavaşlaması, buna bağlı olarak tasarruf yetersizliğinin derinleşmesi gelecek nesillerin refahına yönelik tehdit unsurları olarak karşımıza çıkabilmektedir. Değişkenler arasında gözlemlenen ilişki göstermektedir ki devam etmekte olan bu finans ağırlıklı ilişki

Çin tarafının ekonomi güvenliğini garanti altına alma eğilimindeyken, kıta ülkelerinin de ekonomi güvenliğini tehdit etme eğilimindedir.

KAYNAKÇA

- Acker, K. ve Brautigam, D. (2021). Twenty Years of Data on China's Africa Lending (No. 04/2021). Briefing Paper.
- Agwanda, B. ve Asal, U. Y. (2020). "State Fragility And Post-Conflict State-Building: An Analysis Of South Sudan Conflict (2013-2019)", Journal of Security Sciences, 9(1), 59-80.
- Akıllı, E. (2016). Türkiye'de Devlet Kimliği ve Dış Politika, (2.Baskı) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Alkan, M. N. (2015). "Avrupa Birliği Enerji Güvenliği ve Ukrayna Meselesi". Karadeniz Araştırmaları, (44), 215-227.
- Arı, T. (2002). Uluslararası İlişkiler Teorileri. Çatışma, Hegemonya, İşbirliği, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aron, R. (1995). "The Anarchical Order of Power". The MIT Press on behalf of American Academy of Arts & Sciences, 124(3), 27-52.
- Aydınlı, E., Kurubaş, E. ve Özdemir, H. (2017). Yöntem, Kuram, Komplo: Türk Uluslararası İlişkiler Disiplininde Vizyon Arayışları. (2. Baskı), İstanbul: Küre Yayınları.
- Bayram, M. (2018). Güç ve Kimlik Perspektifinden Çin-Afrika İlişkileri, Ankara: Savaş Yayınları.
- Beaugrand, P., Loko, B., ve Mlachila, M. (2002). "The Choice Between External and Domestic Debt in Financing Budget Deficits The Case of Central and West African Countries". IMF Working Paper, (79), 1-30.
- Bilgin, P. (2010). "Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları". SAREM Stratejik Araştırmalar Dergisi, 8(14), 69-96.

- Brautigam, D. (2021). "How Zambia and China Co-Created a Debt Tragedy of the Commons", 2021(51). Working Paper.
- Buchanan, J. M. (1958). Public principles of Public Debt: a Defense and Restatement. Hassell Street Press.
- Burchill, S., Linklater, A., Devetak, R., Donnelly, J., Nardin, T., Paterson, M., Reus-Smit C. ve True, J. (2019). Uluslararası İlişkiler Teorileri. Çev., Muhammed Ağcan ve Ali Aslan. İstanbul: Küre Yayınları.
- Buzan, B. (1991). "New Patterns of Global Security In The Twenty-First Century". International Affairs, 67(3), 431-451.
- Bülbül, D. (2003). "Devlet Borçlanmasının Sosyal ve Ekonomik Etkileri". Ekonomik Yaklaşım, 14(46), 121-140.
- Carmody, P., Taylor, I., ve Zajontz, T. (2021). China's Spatial Fix And 'Debt Diplomacy'in Africa: Constraining Belt Or Road To Economic Transformation?. Canadian Journal of African Studies/Revue canadienne des études africaines, 1-21.
- Carr, E. H. (2020). Yirmi Yıl Krizi 1919-1939, (3. Baskı), İstanbul: Bilgi Üniversitesi yayınları.
- Cheng, J. Y., & Shi, H. (2009). "China's African Policy in The Post-Cold War Era". Journal of Contemporary Asia, 39(1), 87-115.
- Deutsch, Karl W. (1979). "On World Models and Political Science". Cambridge University Press, 14(1), 1-17.
- Deutsch, Karl W. (1953). The Growth of Nations: Some Recurrent Patterns of Political and Social Integration, Cambridge University Press, 5(2), 168-195.
- Ekrem, N. H. (2003). Çin Halk Cumhuriyeti Dış Politikası (1950-2000), Ankara: Asya Stratejik Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Erdal, H. (2012). Uluslararası İlişkiler Kavram ve Olaylar Sözlüğü, İstanbul: Barış Kitapevi.

- Ermağan, İ. (2018). "Çin ve Avrupa Birliği İlişkilerinde Sorun Alanları ve Kriz Yönetimi". *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 85-96.
- Ermağan, İ. ve Üstünel, E. (2014). "Çin'in Ortadoğu Politikaları". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(37), 19-39.
- Eser, L. Y., ve Birinci, N. (2014). "İç ve Dış Borç Tercihini Etkileyen Faktörler". *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(23), 31-52.
- Euronews, (2021). Europe Must Reduce Its Dependence on Russian Gas, (Erişim) <https://www.euronews.com/2021/11/01/europe-must-reduce-its-dependence-on-russian-gas-view>, Erişim Tarihi: 02.01.2022
- Eurostat, (2019). From where do we import energy? Erişim <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html?lang=en> Erişim Tarihi: 02.01.2022
- Frank, A. G. (1978). "Development of Underdevelopment or Underdevelopment of Development in China". *Modern China*, 4(3), 341-350.
- Frank, A. G. (1990). "A Theoretical Introduction to 5,000 Years of World System History". *Review (Fernand Braudel Center)*, 13(2), 155-248
- Frank, A. G. ve Gills, B. K. (1992). "The Five Thousand Year World System: An Interdisciplinary Introduction". *Humboldt Journal of Social Relations*, 18(1), 1-79.
- Friedman, T. I. (2006). *Yirminci Yüzyılın Kısa Tarihi, Dünya Düzdür. (2. Baskı)*, İstanbul: Boyner Yayınları.
- Fukuyama, F. (1999). *Tarihin Sonu ve Son İnsan. Çev. Zülfi Dicleli*, İstanbul: Gün Yayınları.
- Gilpin, R. (1988). "The Theory of Hegemonic War". *The Journal of Interdisciplinary History*, 18(4), 591-613.
- Griffiths, M., Roach, S. C., ve Solomon, M. S. (2011). *Uluslararası İlişkilerde Temel Düşünürler ve Teoriler*. Ankara: Nobel yayınevi.

- Gürkaynak, M. ve Yalçiner, S. (2009). "Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme". *Uluslararası İlişkiler*, 6(23), 73-92.
- Haçerlioğlu, O. (1993). *Ekonomi Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hartland-Thunberg, P. (1982). *National Economic Security: Interdependence And Vulnerability*. Frans A.M. Alting von Geusau and Jacques Pelkmans (Ed.), *National Economic Security* içinde. Tilburg: John F. Kennedy Institute. 47-61.
- İstikbal, D. (2020). *Afrika'da İş Birliği ve Rekabet Türkiye ve Çin, Rapor*, İstanbul: SETA Vakfı.
- Karakuş, A. ve Ekinci, O. (2021). "OGSP'nin Gelişim Süreci: Bir Güvenlik Aktörü Olarak AB". *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 3(5), 557-582.
- Kılıç, F. (2019). "Küresel İlişkiler Bağlamında Çin'in Afrika'daki Ekonomi Politikası: Nijerya, Angola, Sudan ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti Örnekleri". *International Journal of Politics and Security*, 1(1), 71-96.
- Kurubaş, E. (2012). *Uluslararası İlişkiler Düşüncesi ve Dünya Politikasında Değişimi Anlamak*. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 9-34.
- Luciani, G. (1988). "The Economic Content of Security". *Journal of Public Policy*, 8(2), 151-173.
- Martin, L. (1983). "Can There be National-Security in an Insecure Age-A Balance-Sheet of Conventional Hopes And Nuclear Dangers". *Encounter*, 60(3), 11-19.
- Mesjasz, C. (2008). "Ekonomik Güvenlik". *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), 125-150.
- Musgrave, R. (1959). *The Theory of Public Finance*, MC Graw Hill Book, Tokyo.
- Nukrumah, K. (1966). *Emperyalizmin Son Aşaması Yeni Sömürgecilik*, Çev. A. Sarıca, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

- Olcar, A. (2013). Türkiye'nin Dış Borç Sorunu ve Kriz Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Önertürk, P. (1979). Dış Borçlanma ve Borç Ödeme Kapasitesi. Ankara: Maliye Dergisi, 38.
- Özdemir, H. (2007). "Demokratik Barış Teorisi". Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler. Ed. Haydar Çakmak, Ankara: Platin Yayınları. 204-219.
- Özpek, B. B. (2019). "Liberalizm ve Uluslararası İlişkiler". Uluslararası İlişkiler Teorileri. (Der.) Ramazan Gözen, İstanbul: İletişim Yayınları. 121-156.
- Öztürk, S. (2011). "Küresel Ekonomik Krizin Çin Ekonomisine Etkileri: Çin'in Büyüme Stratejisinin Sürdürülebilirliği". Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (14), 123-139.
- SAIS-CARI, (2020a), Loan Data, <http://www.sais-cari.org/data>, [Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2020]
- SAIS-CARI, (2020b). Chinese Loans to Africa, At Johns Hopkins University's School of Advanced International Studies, <http://www.sais-cari.org/data>, [Erişim Tarihi: 18.01.2021].
- Sander, O. (2013). Siyasi Tarih 1918-1994, Ankara: İmge Kitapevi.
- Sandıklı, A. ve Kaya, E. (2012). "Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış". Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri. (Ed.) Atilla Sandıklı. İstanbul: Bilgesam Yayınları. 385-449.
- Schultze, C. L. (1973). "The Economic Content of National Security Policy. Foreign Affairs", 51(3), 522-540.
- Segal, G. (1992). "China and Africa. The Annals of the American Academy of Political and Social Science", 519(1), 115-126.
- Shiffman, G.M., "Ekonomik Güvenlik". Çağdaş Güvenlik Çalışmaları, (Der.) Alan Collins, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, 208-221.

- Statista, (2020). Share of gas supply from Russia in Europe in 2020 by selected country, (Erişim) <https://www.statista.com/statistics/1201743/russian-gas-dependence-in-europe-by-country/>, Erişim Tarihi: 02.01.2022
- Sun, Y. (2019). China's Changing Approach to Africa, The Brookings Institution, <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2019/02/04/chinas-changing-approach-to-africa/> Erişim Tarihi: 18.01.2021
- Şimşek, O. (2018). "Çin'in Küresel Gıda Politikası ve Modern Gıda Rejimindeki Rolü". Politik Ekonomik Kuram, 3(1), 71-82.
- Tüğüloğlu, Ş. (2016). Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde dış borç sorunu. Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (2018). Güvenlik. <http://www.tdk.gov.tr>.
- Ullman, R. H. (1983). "Redefining Security". International Security, 8(1), 129-153.
- Vahruşev, V. (1978). Yöntemleriyle ve Manevralarıyla Yeni Sömürgecilik, Çev. Cemil Arslan, İstanbul: Konuk Yayınları.
- Wallerstein, I. (1974). "Dependence in an Interdependent World: The Limited Possibilities of Transformation within the Capitalist World Economy". African Studies Review, 17(1), 1-26.
- Wendt, A. (2016). Uluslararası Siyasetin Sosyal Teorisi. (2. Baskı), İstanbul: Küre Yayınları.
- Wolf, L. C. (2014). "Chinese Outbound Investments in the Food Sector: Hungry for Much More!". Food and Drug Law Journal, 69(3), s. 399-428.
- Wolfers, A. (1952). "National Security as an Ambiguous Symbol". Political Science Quarterly, 67(4), 481-502.
- Yılmaz, M. L. (2020). "Uluslararası Güvenlikte Bir Sorun Olarak Ekonomi Güvenliği İkilemi". Uluslararası Güvenlik Gelenekselden Gündeme Bir Gündem Analizi, (Der.) E. Çıtak ve S. Kiraz, Ankara: Orion Yayınları. 303-320.
- Zerenler, M. (2003). "Devletin Dış Borçlanmasının Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri". Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 3 (5). 186-214.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The post-Cold War international system has forced the capacity and perceptions of security to expand by diversifying the threats targeting individuals as well as states. In this new order, China, as one of the most important actors with its wide trade and production volume, has paid attention to a sustainable growth, new markets and energy resources, the protection and maintenance of the economic values it has achieved and the prosperity it has achieved. In this context, the African continent, where all developed countries benefit from its resources, has also been at the center of China's economy-oriented policy. As a matter of fact, since the 1990s, China-Africa trade relations began to intensify. China-Africa trade volume reached 930 million dollars in 1990 and 6.48 billion dollars in 1999 (Bayram, 2018: 146). Moreover, China increased its economic influence on Africa in the 2000s, becoming Africa's largest trading partner in 2009. During these years, China started to provide alternative financial support to the loans of the West without the condition of intervening in the internal affairs of African countries and without putting forward other conditions (Istikbal, 2020:26). Although the loans provided by China for Africa offer serious development opportunities, the fact that the economic prosperity is not equally shared with the continental countries has brought some doubts against China.

The failure of rationalist theories to explain the post-Cold War period, which were successful in making sense of foreign policy during the Cold War, paved the way for the development of other theoretical approaches criticizing these theories. In particular, as an alternative to the limited definitions and assumptions of rationalist theories on security, the studies of the Constructivist, Aberystwyth and Copenhagen Schools on what security and its scope are have been successful in explaining the new order. As a matter of fact, these theories argued that the traditional security understanding failed to hinder the problems of actors and threats, and suggested that not only military and political threats, but also issues such as economy, individual and welfare should be evaluated within the scope of security in line with the new security understanding. The new understanding of security, "fair resolution of conflicts" and "reducing socio-economic inequalities", brought to the agenda by underdeveloped countries, became one of the main items of the security agenda (Bilgin, 2010: 73). As a matter of fact, the interdependence and inequality caused by the capitalist system brought about a structure where one side needed the other more, and the security of the economy was ignored until the 90s. In this context, the questioning of the system and actors, the increasing importance and redefinition of the economy and the security issues resulted in the evaluation of international relations among the main agenda items. It is seen that the desire of states to secure their resources

within the framework of economic welfare and to be able to maintain these resources is also related to gaining self-respect and status within the system. In this case, the continuation of the current situation and the security of the economy have become one of the main agenda items of the actors and an indispensable element of the national interest.

Method

In this study, an analysis was conducted by using quantitative data with an analytical-interpretive method in the context of China-Africa relations. At the same time, as accepted in the International Relations literature in terms of presenting the actions and foreign policies of the actors in a certain framework; Realism, Idealism, Integration, One-sided dependency theories were used. For the foreign policy analysis, a state and system level analysis was made. In addition, in order to understand the main argument of the study more clearly, the basic principles and discourses of Chinese foreign policy in historical processes have been used.

Findings (Results)

As a result of the analysis; Unlike Western countries, China has come to an advantageous position in the commercial and political relations of African countries by avoiding democratic discourses and by transferring credits for infrastructure investments and transportation systems to continental countries, with the help of relationships established entirely through financial instruments. Even if China does not directly benefit from these debts, it has provided state-supported Chinese companies with the opportunity to invest and make profits in the African continent. Although these financial transactions of China contribute to the development of the continent by providing improvements in transportation, communication and social life, they cannot go beyond borrowing and, most importantly, mortgaging energy resources due to the low level of production-based investments. However, in the developing processes, this type of relationship has revealed a one-sided dependency, and China's win-win discourse has revealed a 0-sum relationship. Especially with a pragmatist foreign policy, China's aid and loans over the sectors (e.g. energy) that it needs the most have prevented the development of sectors that will be important in the improvement and reconstruction of a country such as public, industry and agriculture. At the same time, African states at the national level failed to compete with China and faced the problem of unemployment due to the bankruptcy of industries such as textiles. This situation shows that the "potential values that can increase the living standards of the citizens" specified in the definition of economic security cannot be protected.

Conclusion and Discussion

Foreign borrowing, which was used by underdeveloped and developing countries as the driving force of development, has also started to cause security weaknesses due to some financial problems. The resulting economic security problem is remarkable in that it has reached dimensions that will affect not only today's society but also future generations. In addition to mortgaging the economic well-being of future generations, a country whose independence has been taken away is also inherited. At this point, even though China's loans to Africa provide serious development opportunities, the distribution of these loans specific to certain areas and obtaining certain privileges from these areas caused the risks to dominate the opportunities. State-supported Chinese companies, mostly with the loans transferred to energy, mining and their transfer, gain serious privileges in these areas, reducing the welfare resources of the underdeveloped continental countries and causing the loss of existing economic values. While this situation poses serious risks on the economies of the continental countries, it seriously threatens the political and economic dependence, quality of life and living standards of the future generations. Although the unilateral economic policies of China in Africa are attractive and tempting, they put underdeveloped and developing states under high security risks in the long run.